ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI KELYJE RADVILIŠKIS–ŠIAULIAI

Audronė ŠAPAITĖ

2004 m. vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai kelio Panevėžys–Šiauliai (A9) 59,7–75,63 km ruože (nuo Radviliškio iki Šiaulių), 28 ha plote, kur numatoma kelio rekonstrukcija. Tyrinėjimų metu iškasti 56 1 m^2 dydžio šurfai 59,7–75,63 km ruože ir 3 perkasos 76-ame kilometre, spėjamoje Lepšių senkapio vietoje, esančioje netoli rekonstruojamo kelio. Ištirtas bendras 86 m^2 plotas. Žvalgytos Kruojos pakrantės.

Kelias nuo Radviliškio iki Kairių orientuotas 330° ŠV kryptimi, prieš Kairių gyvenvietę suka tiesiai į V, ir ta kryptimi eina iki Šiaulių. Reljefas nežymiai kalvotas. Šurfuose, iškastuose palei kelią Radviliškis–Šiauliai, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neužfiksuota. Pasinaudojant proga buvo žvalgytos ir Kruojos pakrantės – apžiūrėtas žemės paviršius, kurmiarausiai, atodangos. Ant kalnelio prie **Gudelių** (Šiaulių r.) smėlio karjero kurmiarausiuose rasta molio tinko ir smulki lipdytos keramikos šukė, o iškastų duobių pjūvyje matėsi tamsus degėsingas sluoksnis. Kultūrinis sluoksnis pastebėtas nedideliame plotelyje greta apleisto karjero, kur galėjo būti senovės gyvenvietė (90 pav.).

Buvo patikrinta ir **Lepšių senkapio** vieta, nors ji yra toliau nuo kelio ir jau Šiaulių miesto ribose. Senkapio vietoje iškastos 3 perkasos.

1937–1938 m. Lepšių kaime, kalvelėje į P nuo kelio Radviliškis–Šiauliai buvo įrenginėjamos naujos miesto kapinės, lygintas žemės paviršius. Kasant žemę rasta palaidojimų ir archeologinių radinių. ŠMA dirbęs archeologas Balys Tarvydas dalyvavo tolesniuose darbuose, suregistravo per 200 kapų, surinko 61 radinį. Tačiau nuoseklių tyrimų nebuvo. Pagal radinius senkapis datuotas XIV–XVIII a., šioje teritorijoje buvo ir keli vėlyvojo geležies amžiaus palaidojimai, šeši degintiniai kapai. B. Tarvydo straipsnis apie senkapį išspausdintas leidinyje „Gimtasai kraštas“. Jame minima, kad kalvelės P šlaite dar liko nesuardytų kapų. Miesto kapinės šioje vietoje taip ir nebuvo įrengtos. Lepšių kaimo taip pat jau nebėra, jo teritorija patenka į Šiaulių miesto ribas. B. Tarvydas straipsnyje tikslios senkapio vietos nenurodo, apsiribojo parašymu, kad tai „sklypas kapinėms Lepšiuose prie Šiaulių priemiesčio Šimšės“. Vėliau Lepšių senkapio medžiaga skelbta archeologo J. Naudužo (ŠMA) straipsnyje „Šiaulių miesto archeologiniai paminklai“. Ten išspausdintas schemiškas senkapio vietos planas (*Lepšių senkapio situacijos planas*, p. 27). Pagal jį rasta spėjama senkapio kalvelė.

Lepšių senkapio vietoje iškastoje perkasoje 1 radiniai datuojami XX a., perkasoje 2 rasta griuvenų ir buitinių šiukšlių, atvežtų iš pokarinių miesto griuvėsių. Ankstyvesnių radinių neaptikta. Perkasoje 3 buvo nemažai pavienių žmonių kaulų, užfiksuota degėsinga duobė 1 be radinių. Tai leidžia daryti išvadą, kad spėjama kalvelė Šiaulių miesto paribyje tikrai yra Lepšių senkapio vieta. Perkasose 1 ir 2 kapų pėdsakų nerasta, nes jos iškastos tarpukaryje rengiant kapines nustumdytoje kalvelės dalyje arba šis šlaitas galėjo būti neužlaidotas. Perkasoje 3 rasti žmonių kaulai yra iš suardytų senkapio kapų, nustumtų šlaitu žemyn. Duobė 1 galėjo būti susijusi su laidojimo apeigomis.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų kelyje Radviliškis–Šiauliai metu prie Kruojos aptik-

tos spėjamos Gudelių senovės gyvenvietės liekanos, nustatyta Lepšių senkapio vieta. Rekonstruojamo kelio ruože kultūrinio sluoksnio neužfiksuota.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF THE RADVILIŠKIS–ŠIAULIAI ROAD

In 2004 an archaeological survey of the Panevėžys–Šiauliai road (A9) section between Radviliškis and Šiauliai was performed. During the survey 56 test pits (each covering an area of 1 m^2) were excavated close to the road and 3 trenches were excavated at the assumed site of the Lepšiai burial ground, located next to the reconstructed road. The total area of 86 m^2 was investigated, and the Kruoja River banks were surveyed. During the archaeological survey remains of the assumed ancient settlement of Gudeliai (Šiauliai district) were discovered on the Kruoja bank, and the exact location of the Lepšiai burial ground was established. No cultural layer was found in the reconstructed section of the road.

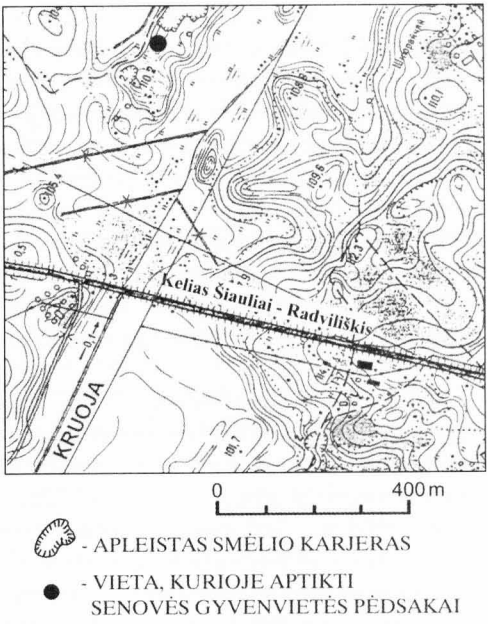

90 pav. Gudelių karjero situacijos planas.

Fig. 90. Situational plan of Gudeliai quarry.

ŽVALGYMAI IR ŽVALGOMIEJI TYRIMAI RYTŲ IR PIETŲ LIETUVOJE

Egidijus ŠATAVIČIUS

2004 ir ankstesniais metais autorius savo iniciatyva vykdė archeologinius žvalgymus ir žvalgomuosius tyrimus Rytų ir Pietų Lietuvoje. Šių tyrimų metu pakoreguota kelių objektų teritorija bei aptikta daug naujų archeologijos vertybių, kurių nemaža dalis yra unikalūs mūsų krašto praeities liudytojai. Prie tokių unikalių vertybių galima priskirti po daugiau nei 100 metų intensyvių kasinėjimų Dubičių apylinkėse surastas pirmąsias durpynines gyvenvietes. Žemiau pateikiami detalesni tyrinėtų objektų aprašymai.

Rekučių 3 senovės gyvenvietės žvalgomieji tyrimai. Rekučių 3 senovės gyvenvietė yra Švenčionių r., Švenčionėlių sen., apie 1 km į ŠR nuo Kretuonėlės ištakų iš Kretuono ežero, 0,9 km į PR nuo geležinkelio Vilnius–Daugpilis, apie 0,8 km į ŠV nuo Vajuonėlės įtekėjimo į Kretuono ežerą, 0,25–0,3 km į Š–ŠR nuo Kretuono ežero, apie 100 m į V–ŠV nuo Rekučių 2 senovės gyvenvietės (AR 1757). Gyvenvietė įkurta ant viršutinės (trečios ar ketvirtos) Kretuono ežero terasos. Jai pasirinktas terasos, palaipsniui nuolaidėjančios ŠV kryp-